

Gemeente Enschede

WATERAGENDA

Gemeente Enschede & Waterschap Vechtstromen

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1 Leeswijzer	3
2 Visie, ambities en samenwerking	4
2.1 Taken waterschap en gemeente en hoofdlijnen van beleid.....	4
2.2 Gezamenlijke visie op water in gemeente Enschede	5
2.3 Ambities.....	8
• 2.3.1 De vier ambities, een nadere toelichting	8
• 2.3.2 Terugblik: wat hebben we gedaan aan de ambities	9
• 2.3.3 Vooruitblik: wat gaan we nog doen aan de ambities	10
• 2.3.4 Krachten bundelen op extra thema's.....	11
2.4 Samenwerking	12
• 2.4.1 Werken met modules.....	12
• 2.4.2 Vinger aan de pols.....	12
• 2.4.3 Menskracht en middelen	13
• 2.4.4 Kosten	13
• 2.4.5 Communicatie	13
Bijlage: Uitwerking modules	15

Voorwoord

Gemeente Enschede en waterschap Vechtstromen werken al decennia samen op het gebied van water en klimaat. Dit heeft geresulteerd in een waterakkoord (2013). We voeren dus al structureel het bestuurlijke gesprek en blijven dat ook doen. Dat gesprek willen we graag verdiepen, verstevigen, actualiseren én concretiseren. Deze wateragenda is een nieuwe inhoudelijke basis voor onze samenwerking, gebaseerd op de meest recente plannen en visies van het waterschap Vechtstromen en de gemeente Enschede. De wateragenda heeft niet alleen de functie van een kompas, maar ook van inspiratiebron voor toekomstige samenwerking.

We benoemen ambities om de gezamenlijke wateropgaven bestuurlijk, ambtelijk en in samenspraak met andere partijen voortvarend op te pakken. In deze wateragenda laten we zien hoe we de waarden en het belang van water voor de gemeente Enschede en het waterschap Vechtstromen koppelen aan andere (maatschappelijke) opgaven in de gemeente Enschede. Niet alleen om het aspect water te verankeren, maar ook om de integrale belangen te zoeken en te benadrukken.

Doel van deze wateragenda is om door samenwerking een bijdrage te leveren aan het klimaatadaptiever, gezonder, veiliger en aantrekkelijker maken van Enschede. Zo werken we samen aan een duurzame, groene stad. Enschede als plek waar veilig, prettig en gezond gewoond, gewerkt en gerecreëerd kan worden met water als rode draad en verbindend element.

De noodzaak om de openbare en particuliere ruimte klimaatadaptief en waterrobuust in te richten geeft koppelkansen met andere beleidsthema's (natuur, milieu, landbouw, economie, recreatie, veiligheid, leefbaarheid, cultuurhistorie). Water verbindt niet alleen 'maatschappelijke opgaves, maar is ook drager van ruimtelijke kwaliteit en een uitstekend vertrekpunt voor de dialoog met de samenleving, met onze gezamenlijke regionale partners en met inwoners, bedrijven, onderzoeks- en onderwijsinstellingen.

In het regeerakkoord wordt ook het belang van water benadrukt: water en bodem worden sturend bij ruimtelijke planvorming. En bij de invoering van de Omgevingswet wordt de rol van water ook groter, want bij het vaststellen van het omgevingsplan moet ook de weging van het waterbelang plaatsvinden. Verder stelt het Deltaprogramma 2020 onder andere als doel dat Nederland in 2050 zo goed mogelijk en klimaat robuust is ingericht.

In deze wateragenda blikken we niet alleen vooruit, maar kijken we ook terug. Want we hebben al grote stappen gezet in Enschede waarmee we hebben laten zien hoe we koppelkansen hebben "verzilverd". Het Kristalbad, de Roombeek en meer recent het project Stadsbeek waren allemaal projecten waarbij de samenwerking tussen gemeente Enschede en Waterschap Vechtstromen cruciaal was.

De wateragenda bestrijkt de hele gemeente Enschede, de stad, de kleinere kernen, de stadsrandzones en het landelijk gebied en het watersysteem van sloten, beekjes, vijvers en plassen, het stedelijk water en de waterketen. De ambities en uitgangspunten die we delen op de thema's water, duurzaamheid en klimaat vormen de basis voor deze wateragenda.

+ Ondertekening Hans van Agteren en wethouder Jurgen van Houdt

1 Leeswijzer

De wateragenda tussen gemeente Enschede en waterschap Vechtstromen is als volgt opgebouwd:

In hoofdstuk 2 brengen we eerst de taken en verantwoordelijkheden in beeld en schetsen we de hoofdlijnen uit de watervisie 2050 van waterschap Vechtstromen en het Water en Klimaatadaptatieplan 2022-2026 (WeK) van de gemeente Enschede. Vervolgens wordt op basis daarvan een gezamenlijke visie uitgewerkt en formuleren we gezamenlijke ambities.

Daarna geven we een korte terugblik op wat we al gerealiseerd is op het gebied van water en klimaat. Daarbij laten we zien hoe we in alles wat we de afgelopen jaren hebben gerealiseerd al hebben gewerkt aan onze toekomstige ambities. Vervolgens wordt een globale beschrijving gegeven van de op te pakken modules, binnen de gezamenlijke ambities.

We sluiten de wateragenda af met een beschrijving van de wijze waarop we gezamenlijk aan onze ambities gaan werken en hoe we de vinger aan de pols houden.

In de bijlage volgt een meer gedetailleerde beschrijving van de modules die in paragraaf 2.3 genoemd zijn. Daarbij worden onderwerpen die al geprogrammeerd zijn uitgewerkt. Voor de onderwerpen die we nog gaan verkennen, geldt dat die in de loop van 2022 worden geprioriteerd en verder uitgewerkt. Op dat moment, krijgen deze modules ook in verder uitgewerkte vorm een plek in deze wateragenda. Deze samenwerkingsagenda is een levend document, waarin dat mogelijk is. Het is een instrument om het bestuurlijk gesprek en de concrete samenwerking tussen gemeente Enschede en waterschap Vechtstromen te ontwikkelen en te ondersteunen.

2 Visie, ambities en samenwerking

2.1 Taken waterschap en gemeente en hoofdlijnen van beleid

Waterschap Vechtstromen en gemeente Enschede hebben op het gebied van water eigen taken en verantwoordelijkheden, zoals hieronder te zien is.

Taken waterschap	Taken gemeente
Veiligheid tegen overstroming	Afvalwaterzorgplicht
Oppervlaktewaterbeheer	Hemelwaterzorgplicht
Zuiveren van afvalwater	Grondwaterzorgplicht

Het water verbindt ons en daarom onderhouden we al jaren een nauwe band. Samen werken we aan de realisatie van een klimaatadaptieve en waterrobuuste leefomgeving.

Zo is op 4 maart 2013 al een waterakkoord gesloten tussen de gemeente Enschede en het toenmalige waterschap Regge en Dinkel. Samenwerking is essentieel om de ontwikkelingen die op ons afkomen (zoals klimaatverandering, microverontreinigingen zoals medicijnresten in het water) optimaal op te kunnen pakken en zal met de invoering van de Omgevingswet alleen maar belangrijker worden.

Vooruitlopend op de invoering van de Omgevingswet heeft het dagelijks bestuur van Vechtstromen in 2021 een Watervisie vastgesteld, die aansluit op de uitgangspunten van het Bestuursakkoord van het waterschap. Centraal in die Watervisie staat de vraag: Wat kunnen we verwachten op het gebied van waterbeheer wanneer we vooruitkijken naar 2050? Het waterschap heeft de visie op toekomstig waterbeheer vastgelegd in de watervisie en de belangrijkste thema's in deze visie (klimaat, duurzaamheid en waterkwaliteit) uitgewerkt in het waterbeheerprogramma 2022-2027.

In het nieuwe Water en Klimaatadaptatieplan (WeK) (2022-2026) heeft de gemeente Enschede aangegeven dat zij deze samenwerking verder wil intensiveren. Ook het waterschap heeft in haar bestuursprogramma 2019-2023 "Een blauwgroene toekomst, waaraan iedereen kan meedoen" aangegeven dat zij nauwer wenst samen te werken met haar stakeholders, waaronder de gemeente Enschede. In het WeK is beschreven hoe de gemeente Enschede de aankomende jaren om wil gaan met water en riolering en welke stappen genomen gaan worden om de stad voor te bereiden op de gevolgen van klimaatverandering.

In deze wateragenda van waterschap Vechtstromen en gemeente Enschede streven we ernaar een goede verbinding te maken tussen de Watervisie van het waterschap en het Water- en Klimaatadaptatieplan van gemeente Enschede. Daarnaast houden we ook rekening met de Visie Landelijk Gebied, de Visie bodem en ondergrond en het groenambitieplan van de gemeente Enschede, en de themaplannen klimaat en duurzaamheid van het waterschap.

Hoofdpijnen uit de Watervisie 2050	Hoofdpijnen uit het WeK 2022-2026
1. Het aanpassen van de waterhuishouding op de inrichting en het gebruik van de ruimte bereikt zijn grenzen. 2. Het grootste en meest geschikte reservoir om water in te bergen is de bodem. 3. Ons water moet, zowel ecologisch als chemisch, van goede kwaliteit zijn. Schoon water is de basis voor een veilige leefomgeving en drager van natuur- en landschapskwaliteit. 4. Waterschap Vechtstromen is een op duurzame ontwikkeling gerichte partner 5. Zuiveringsinstallaties worden knooppunten voor circulair watergebruik en de productie van energie en grondstoffen. 6. Regenwater is geen afvalwater, maar een bouwsteen in de ontwikkeling van een robuust watersysteem. 7. Een aantrekkelijke leefomgeving, waar genieten van water mag, vergroot het waterbewustzijn.	1. Dagelijks beheer en onderhoud 2. Dagelijks beheer en onderhoud 3. Klimaatbestendig inrichten. 4. Aansluiten bij natuurlijke systeem 5. Wijkgericht werken 6. Samenwerken met inwoners, (water)partners en kennisinstellingen

Gemeente Enschede en waterschap Vechtstromen functioneren natuurlijk niet in een afgesloten 'bubbel'. We zijn met verschillende overheden, bedrijven, kennisinstellingen en natuurlijk met onze inwoners samen bezig om water- en klimaatdoelen te bereiken. Zo werken het waterschap, de provincie Overijssel en alle Twentse gemeenten in het Twents waternet en in het samenwerkingsverband KlimaatActieve Stad (KAS) samen aan de klimaatrobuuste leefomgeving (werkorganisatie Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie, DPRA).

Op basis van de taken en de hoofdpijnen van beleid van gemeente en waterschap, formuleren we hierna een gezamenlijke visie met daarop aansluitende doelen, die de basis vormen voor deze wateragenda.

2.2 Gezamenlijke visie op water in gemeente Enschede

Onze **gezamenlijke visie** luidt als volgt:

Met deze wateragenda werken we via samenwerkingsafspraken en gezamenlijke projecten toe naar een zo duurzaam, klimaatadaptief en waterrobuust mogelijk Enschede;

- met voldoende en schoon water, zowel in het stedelijk als in het landelijk gebieden de dorpen;
- met groenblauwe structuren, die naast de afvoerfunctie ook kunnen bijdragen aan verkoeling, minder verdroging (sponswerking) en het verhogen van de biodiversiteit;
- met een doelmatige afvalwaterketen waarbij het regenwater en afvalwater zoveel mogelijk worden gescheiden;
- met een landelijk gebied waar de sponswerking van de bodem beter wordt benut door het water langer vast te houden; waar het water zichtbaar, beleefbaar en van goede chemische en ecologische kwaliteit is en waarbij de functies en het grondgebruik worden afgestemd op de mogelijkheden én beperkingen van het natuurlijk bodem- en watersysteem met aandacht voor de belangen van landbouw en natuur;

Bij de aanpak van knelpunten wateroverlast en droogte trekken we samen op, al dan niet in bredere samenwerkingsverbanden, en benutten daarbij elkaars kwaliteiten op het gebied van kennis, innovaties, participatie van inwoners, lobby's, bijdrageregelingen en subsidietrajecten. Daarbij stemmen we waar mogelijk onze investeringen op elkaar af.

Enschede heeft een aantal **specifieke kenmerken** die kunnen leiden tot concrete behoeften, maar ook tot kansen voor samenwerking. Dit zijn:

1. De ligging van Enschede op een op een stuwwal met hoge droge zandgronden, ondoorlatende lagen en een fijnmazig bekensysteem.

Enschede ligt op een stuwwal. De hoogte in de stad varieert tussen 20 en 60 meter plus NAP. Door deze ligging is sprake van structurele droogte, incidentele wateroverlast en lokaal grondwateroverlast. Het verdwijnen van de beken heeft een grote invloed op deze problematiek. De uitdaging is om een balans te zoeken tussen wateroverlast voorkomen en zoveel mogelijk water vasthouden, zonder dat dit tot grondwateroverlast leidt. Ook is het nodig om mogelijkheden te benutten om water vast te houden/ te bergen in de stadsrandzones en het landelijk gebied.

2. De aanwezigheid van relatief veel particulier terrein (60-70%),

Ongeveer 60-70% van het verhard oppervlak in Enschede ligt op particulier terrein. En juist dat verharde oppervlak zorgt in belangrijke mate voor problemen met wateroverlast, hitte-stress en droogte.

3. De aanleg van nieuwe blauwgroene structuren en het beheer en onderhoud

De nieuwe beken, in eerste instantie bedoeld om knelpunten voor wateroverlast op te lossen en de natuurlijke situatie te herstellen, functioneren ook als vliegwiel om andere doelen te realiseren. Zo vergroten ze de leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit en dragen bij aan biodiversiteit en hitte- en droogtebestrijding.

4. De aanwezigheid van de hoger onderwijsinstellingen Saxion en UT in Enschede.

Dit biedt kansen voor het ontwikkelen van innovatieve aanpakken van klimaat- en

duurzaamheidsvraagstukken, maar ook voor de werving van nieuw en jong talent voor onze organisaties.

5. De positie van Enschede als grootste gemeente in het beheergebied van Vechtstromen

Enschede heeft een voortrekkersrol op het gebied van klimaatadaptatie met uitrolmogelijkheden naar andere gemeenten in het beheergebied van het waterschap. Daarmee is Enschede heel geschikt voor het uitvoeren van pilots.

6. De aanwezigheid van grote wateroppervlakken aan de stadsranden. Zoals het Kristalbad, de vijver Christinalust en de bekkens van Vitens

Dit biedt wellicht kansen voor multifunctioneel gebruik, (waterkwaliteit, waterberging, energieopwekking, recreatief medegebruik, biodiversiteit). We laten ons daarbij inspireren door wat al tot stand is gebracht bij het Kristalbad.

7. Het gezamenlijk optrekken in samenwerkingsverbanden.

De samenwerkingsverbanden zijn sterk en professioneel. Het Twents waternet heeft op dat gebied al veel laten zien en succes opgeleverd. Momenteel loopt de lobby hoge zandgronden, de omgevingsagenda oost en de deelname aan het samenwerkingsverband KAS. In KAS verkennen we samen met gemeente Hengelo en Almelo de mogelijkheden voor klimaatadaptatie op particulier terrein, samen met woningbouwcorporaties.

8. De aanwezigheid van de grootste rwzi in het beheergebied van waterschap Vechtstromen

Vanwege de omvang van de waterketen, waaronder de rwzi, en het daarmee gepaard gaande energieverbruik is het interessant om juist in Enschede de mogelijkheden voor energiebesparing te verkennen. Door schoon en vuil water te scheiden, kan de pompcapaciteit en daarmee het energieverbruik worden gereduceerd. De hoeveelheid microverontreinigingen die door grote rwzi's worden geloosd op relatief kleine oppervlaktewateren, zoals in Enschede, zijn een belemmering voor het behalen van waterkwaliteitsopgaven.

Deze punten komen allemaal terug in de modules, bij uitvoeringsprojecten of bij kansen die we willen verkennen.

2.3 Ambities

Om onze gezamenlijke visie uit de vorige paragraaf te kunnen bereiken en om te gaan met de uitdagingen én kansen die de specifieke kenmerken van Enschede biedt, formuleren we in deze paragraaf hoe we daarin stappen gaan zetten. Dat gaan we doen door vooruitgang te boeken op de **volgende vier overkoepelende ambities**:

1. Bestrijden van wateroverlast, hitte en droogte
2. Aanpakken van waterkwaliteitsproblemen
3. Werken aan duurzaamheidsdoelen (energie, circulariteit, biodiversiteit)
4. Bevorderen van ruimtelijke kwaliteit, beleving en gezondheid.

Eerst laten we zien wat we afgelopen periode al hebben gedaan en vervolgens brengen we in beeld hoe we dat komende jaren gaan doen. Onze plannen voor de komende jaren zijn voor een deel al concreet en voor een deel zijn het nog ideeën die nog verder zullen groeien. De concrete en al geprogrammeerde projecten worden per project uitgewerkt in de bijlage, daarbij focussen we op de rollen en verantwoordelijkheden van gemeente en waterschap.

Tenslotte geloven we er ook in dat een aantal thema's zich bij uitstek lenen voor verdere én nauwere samenwerking. Deze werken we uit in paragraaf 2.3.4.

- ### 2.3.1 De vier ambities, een nadere toelichting

Bestrijding van wateroverlast, droogte, hitte

Klimaatverandering vraagt van gemeente en waterschap – natuurlijk in samenwerking met andere partners, bewoners en bedrijven – om de balans te zoeken tussen het tegengaan van wateroverlast enerzijds en het beperken van droogte anderzijds. Vooral in stedelijk gebied is hittestress een toenemend probleem, waarvoor oplossingen vaak in een combinatie met waterberging en vergroening kunnen worden gezocht.

Aanpakken van waterkwaliteitsproblemen

In de aanpak van waterkwaliteitsproblemen is een rol weggelegd voor overheden, bedrijven en inwoners door het voorkomen van watervervuiling bij de bron. Het beperken van de afvoer van schoon hemelwater naar de RWZI en een natuurvriendelijke inrichting en beheer van waterlopen dragen bij aan deze ambitie.

Duurzaamheid (energie, circulariteit, biodiversiteit)

Klimaatverandering en uitputting van de aarde dagen ons uit aandacht te hebben voor duurzaamheid. Aandacht voor de verlaging van CO₂-uitstoot, terugwinning van grondstoffen uit afvalwater (circulariteit), maar ook de versterking van natuur en biodiversiteit zijn kernbegrippen onder dit kopje duurzaamheid.

Ruimtelijke kwaliteit, beleving, gezondheid en welzijn

Water is een belangrijke bouwsteen voor een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving. Maatregelen kunnen een bijdrage leveren aan de ruimtelijke kwaliteit en de verbetering van mogelijkheden om te genieten van water.

- 2.3.2 Terugblik: wat hebben we gedaan aan de ambities

Droogte en wateroverlast zijn geen nieuwe opgaven. De problematiek van wateroverlast in Enschede speelt al lang. Al in de jaren 70 van de vorige eeuw is in Enschede het grootste bergbezinkbassin van Nederland aangelegd. De nieuwe klimaatscenario's van het KNMI hebben de urgentie om adaptatiemaatregelen te treffen alleen maar verder onderstreept. Dat Enschede kwetsbaar is voor wateroverlast laat ook de scan van blue label zien. Bij 46% van de gebouwen bestaat de kans dat er water naar binnen stroomt tijdens een hevige hoosbui.

De aanpak van onze opgaven doen we op vernieuwde wijze. Op inhoud en proces. Zo heeft Enschede al in 2014/2015 klimaatdialogen met de raad gevoerd over de risico's die ontstaan door grond- en hemelwateroverlast, wat we nog wel of niet acceptabel vinden en hoeveel geld we ervoor over hebben om dit aan te pakken.

We zijn constant op zoek naar vernieuwde manieren om Enschede beter, mooier en leefbaar te maken en te houden en gaan daarin steeds een stap verder. In onderstaande tabel geven we een overzicht van (de belangrijkste) projecten die we de afgelopen jaren hebben uitgevoerd én brengen we in beeld aan welke van de vier doelen ze een bijdrage hebben geleverd.

Project	Wateroverlast, hitte en droogte	Waterkwaliteit	Duurzaamheid: energie, circulariteit, biodiversiteit	Ruimtelijke kwaliteit, beleving, gezondheid
Realisatie Roombeek en overdracht naar waterschap (2005-2008)	X		X	X
Ontwikkeling Kristalbad (2013)	X	X	X	X
Realisatie Stadsbeek Pathmos -Stadsveld (2017 t/m 2021)	X	X	X	X
Brede samenwerking in het kader van CATCH (vanaf 2017)	X			
Aanleg Groene Linie waterberging Oldenzaalsestraat (2019)	X		X	X
Aanleg Cromhoffsbleek(zie: Video Cromhoffsbeek maakt eind aan wateroverlast in Enschedese wijk Nieuws tubantia.nl) (2014)	X			
Opwaardering en aanpassing bergbezinkbassin Auke Vleerstraat		X		
Brede Optimalisatiestudie Afvalwater Systeem (BOAS) Glanerbrug		X	X	
Diverse heringerichte watergangen in kader van Kader Richtlijn Water (KRW) , waardevolle kleine wateren (WKW) en verbeteren waterhuishouding(*)	X	X	X	X
Verkenning warmtewinning uit transportriool Tweekelerzoom			X	
2 ^e Plaats op het NK Tegelwippen 2021: 14.931 m2 verharding vervangen door groen	X		X	X

(*)o.a. Glanerbeek (tracédeel landelijk gebied van Aamsveen tot aan Enschede) Rutbeek, Teessinkbeek, Boekelerbeek, Hagmolenbeek, Elsbeek/Kloosterhuizerbeek, Blankenbellingsbeek, (deels uitgevoerd via Landinrichtingen Enschede Zuid en Enschede Noord)

- 2.3.3 Vooruitblik: wat gaan we nog doen aan de ambities

In de tabel hieronder brengen we in beeld wat we nog gaan doen.

De modules onder “wat gaan we concreet doen” zijn genummerd en komen allemaal terug in de bijlage, waar ze per project verder worden beschreven. Voor deze modules zijn tijd en geld gereserveerd.

De modules “welke mogelijkheden voor wenselijke ontwikkelingen gaan we verkennen” zijn ook genummerd, maar hiervan zijn alleen de eerste modules voor een deel uitgewerkt. Een verdere uitwerking die modules gaan we in de loop van 2022 doen. Daarnaast moeten we nog met elkaar kiezen welke van de cursief weergegeven modules we gaan uitwerken. Hiervoor zijn tijd en geld nog niet gereserveerd. Is de eerste verkenning positief, dan moeten geld en middelen nog worden gezocht door gemeente Enschede en waterschap Vechtstromen.

Project	Wateroverlast, hitte en droogte	Waterkwaliteit	Duurzaamheid: energie, circulariteit, biodiversiteit	Ruimtelijke kwaliteit, beleving, gezondheid
Wat gaan we concreet doen?				
1. Aanleg Zuiderspoorbeek en berging Volkspark	X	X	X	X
2. Aanleg Westervalbeek	X	X	X	X
3. Groen Blauw Tweekelerveld	X	X	X	X
4. Groen Blauw Wooldrik	X	X	X	X
5. Inzet maatregelen particulier terrein	X		X	
6. Glanerbeek deeltracé Enschede		X		
Welke mogelijkheden voor wenselijke ontwikkelingen gaan we verkennen/welke onderzoeken gaan we nog doen				
7. Samenwerken in het landelijk gebied	X	X	X	X
8. Overdracht stedelijk waterbeheer				
9. Optimalisatie Roombeek (onderzoek)	X			
10. Water als ordenend principe bij nieuwe Ruimtelijke ontwikkelingen (van hoog naar laag, klimaatadaptief bouwen) Woningbouwontwikkelingen Leuriks-Oost, Eschmarkerveld (Planning Corinne Daemen)	X			X
11. Onderzoek en uitvoering schoonwaterstructuren bestaand stedelijk gebied Glanerbrug en Enschede-Noord	X			X
12. Onderhoud van waterbergende en afvoerende voorzieningen op maat, niet alleen zo snel mogelijk afvoeren, maar ook aandacht voor vasthouden/bergen/vertraagd afvoeren (vanwege droogte) (relatie met nota maaibeheer waterschap)	X		X	
13. Prestatieafspraken met woningcorporaties concretiseren, over de volle breedte van duurzaamheid – verkennen of en zo ja welke vervolgstap nodig is.			X	

14. Maatregelen RWZI's (Zonnevelden, Aquathermie, Onderzoek naar warmte terugwinning uit (riool)water)		X	X
15. Klimaatbestendigheid verbeteren bij alle projecten in de openbare ruimte	X	X	X
16. Onderzoek reductie rioolvreemd water		X	
17. Onderzoek gezamenlijke aanpak invasieve exoten		X	
18. Ontwikkelen risicomatrix waterkwaliteit (Is al eens voorzet voor gemaakt conform matrixen risicogestuurd beheer, verder uitwerken binnen waterschap.)		X	

- 2.3.4 Krachten bundelen op extra thema's

Naast samenwerking in concrete projecten, hebben de gemeente én waterschap gezamenlijk nog meer ambities. Het zijn bij uitstek thema's waar we gezamenlijk meer kunnen bereiken. Hieronder lichten we die thema's kort toe.

Gezamenlijk investeringsprogramma

We hebben de afgelopen jaren gezien dat het samen investeren in een project (zoals is gedaan in project Stadsbeek Pathmos -Stadsveld), voor zowel gemeente als Waterschap veel oplevert. Het kan werken als vliegwiél, zowel op het gebied van concrete resultaten, als op het gebied van "PR" voor beiden als op het gebied van het vinden van nog meer partners en mede-financiers. Nu we de programmering voor de komende jaren in beeld hebben, kunnen we ook de stap zetten om niet langer de gesprekken over cofinanciering op projectniveau te voeren, maar op het niveau van de totale programmering.

Gezamenlijke lobby

Waar we in het verleden als grote stad in het Oosten ons wel eens onvoldoende "gezien" voelden, hebben de gemeente en het waterschap de afgelopen jaren samen al meer laten zien. Dat heeft al zijn vruchten afgeworpen. Dat willen we graag verder uitbouwen en dat zou kunnen door een gezamenlijke lobbystrategie en een bijbehorend uitvoeringsprogramma te ontwikkelen. Zeker nu er op landelijk niveau veel middelen beschikbaar zijn voor klimaatadaptatie lijkt het momentum goed om daar samen werk van te maken.

Samenwerken met kennisinstellingen

Zoals eerder aangegeven is een van de kenmerken én een grote kracht van Enschede de aanwezigheid van kennisinstellingen. Met zowel MBO, HBO als Universiteit in onze stad hebben we veel in huis! En ook in het voorgezet onderwijs biedt de aanwezigheid van een technasium al mooie aanknopingspunten voor samenwerking.

Gemeente en waterschap kunnen mogelijk door samen op te trekken nog meer gebruik maken van dit grote potentieel en kunnen we samen nog meer ruimte bieden aan studenten voor onderzoek/stages. Op langere termijn kan het mogelijk een bijdrage leveren aan het aantrekken én vasthouden van jong talent. We gaan de mogelijkheid van een gezamenlijk trainee-traject verkennen.

Innovatie

Op het gebied van innovatie hebben we de afgelopen jaren al mooie projecten opgezet. Zo is een regentorenproject met de Universiteit Twente in uitvoering. We hebben de ecopan (groendak) ontwikkeld met woningbouwvereniging Domijn en we monitoren de bijdrage van de ecopan aan waterberging en hittebestrijding.

Op dit gebied zijn echter nog veel meer kansen en mogelijkheden die de moeite waard zijn om te verkennen. Daarbij denken we ook aan innovatieve projecten op het gebied van bestrijding van hitte en droogte. Mogelijk kan een van de Enschedese projecten een geschikte proeftuin zijn.

Verder kan in dit kader ook worden gekeken naar wat de klimaatadaptatie opgave tot en met 2050 is, welke uitdagingen dat in zich heeft en welke innovaties daarbij in beeld komen voor zowel waterschap als gemeente.

We kunnen natuurlijk niet alles tegelijk en daarom zullen we in de bestuurlijk overleggen gaan bespreken welke thema's het eerst in aanmerking komen om te worden opgepakt. Dan volgt ook een nadere uitwerking en gaan we meetbare doelen stellen.

2.4 Samenwerking

Nu we vanuit een gezamenlijke visie onze ambities hebben geformuleerd en hebben beschreven wat we gaan doen, kijken we in dit hoofdstuk hoe we dat samen doen.

In dit document leggen we niet alleen vast waar we inhoudelijk, op basis van onze gedeelde visie aan willen werken, maar tevens op welke wijze we willen samenwerken. Het is een raamwerk voor de samenwerking, dat bestaat uit algemene afspraken en modules.

Elk vraagstuk is verschillend, kent zijn eigen dynamiek en vraagt om de inzet van andere partners. Sommige vraagstukken lenen zich uitstekend om op Twents Waternet-niveau op te pakken, bij sommige vraagstukken zijn specifieke afspraken zoals we die hier maken tussen gemeente Enschede en waterschap Vechtstromen wenselijk.

- ### 2.4.1 Werken met modules

In de bijlage van deze Wateragenda worden de in paragraaf 2.3.3 opgesomde modules (concrete activiteiten) verder uitgewerkt en meetbaar gemaakt. De afspraken die daar worden opgenomen variëren van intentieafspraken, procesafspraken tot concrete operationele afspraken. De status van een module kan in de loop van de tijd verschuiven van intentie, naar planvorming tot uiteindelijk vaste afspraken over de uitvoering. Afhankelijk van de inhoud van de modules wordt bepaald welke partijen bij de vaststelling van die module betrokken zijn of kunnen worden. Zo kan het zijn dat ook andere partijen dan de gemeente en het waterschap bij een module worden betrokken.

We werken in deze wateragenda voor dit moment alleen de projecten uit die al geprogrammeerd zijn. Voor die projecten omschrijven we kort de inhoud, de verantwoordelijkheden en de planning waarbij we ons proberen te beperken tot wat gemeente en waterschap in dat project bindt.

- ### 2.4.2 Vinger aan de pols

Om de voortgang van de samenwerking te bewaken, hebben we ieder kwartaal een ambtelijk overleg en 1 tot 2 keer per jaar bestuurlijk overleg. Dit document en de voortgang van de modules staan daar op de agenda. In de wateragenda worden de modules telkens aangepast aan de actuele stand van zaken (voortgang, eventueel nieuwe modules). Door het werken met modules hoeft niet bij elke wijziging de gehele wateragenda ter discussie te worden gesteld.

- ### 2.4.3 Menskracht en middelen

Elke partij reserveert jaarlijks voldoende tijd en middelen om, in overeenstemming met de ambities, de concrete werkzaamheden die worden afgesproken uit te kunnen voeren. Die werkzaamheden kunnen beschouwd worden als regulier werk in het kader van het Water en Klimaatadaptatieplan en het Waterbeheerprogramma en leiden in beginsel niet tot toename van de kosten.

Voor de mogelijkheden die in paragraaf 2.3.3 in de tabellen onder 'Modules: Welke mogelijkheden voor wenselijke ontwikkelingen gaan we verkennen?' zijn gegroepeerd, reserveert elke partij vooralsnog beperkt tijd, voldoende voor de noodzakelijke eerste verkenningsactiviteiten. Is die eerste verkenning positief, dan zal vervolgens worden gekeken of beide partijen tijd en middelen vrij kunnen maken om de module op te kunnen pakken en op welke termijn dat mogelijk is.

- ### 2.4.4 Kosten

Het kan voorkomen dat het waterschap werkzaamheden verricht die eigenlijk tot de verantwoordelijkheid van de gemeente behoren, en andersom. In die gevallen worden kosten

over en weer verrekend. Per geval worden hierover vooraf heldere afspraken gemaakt. Daarbij kunnen ook afspraken worden vastgelegd over verantwoording en hoe eventuele (financiële) risico's worden verdeeld.

- #### 2.4.5 Communicatie

Deze wateragenda vormt de bestuurlijke en ambtelijke basis voor onze samenwerking. Tegelijk zien we in de modules van deze agenda duidelijk naar voren komen dat we het niet alleen kunnen. Met partners, inwoners, bedrijven (incl. woningcorporaties), onderzoeks- en onderwijsinstellingen willen we tot slimme koppelingen komen, zodat water en klimaatadaptieve maatregelen kunnen bijdragen aan de oplossing van de opgaven én aan het verhogen van de omgevingskwaliteit. Daarmee is de wateragenda ook interessant voor deze maatschappelijke partners en biedt ook mogelijkheden voor externe communicatie. Het is een mooi instrument om te laten zien hoe belangrijk het is om gezamenlijk op te trekken en daarin geven we het goede voorbeeld. Daar waar nodig en kansrijk, kunnen we voor afzonderlijke modules een maatwerk-communicatieaanpak ontwikkelen, omdat doel en doelgroep kunnen verschillen per module.

Bijlage: Uitwerking modules

Hieronder is de uitwerking van de modules 1 tot en met 6 “wat gaan we concreet doen”.

Daarnaast is een start gemaakt met de uitwerking van de eerste drie modules “welke ontwikkelingen gaan we samen verkennen” (modules 7, 8 en 9). *Deze wateragenda is een “levend document” en zal in de loop van de tijd verder worden aangevuld en uitgewerkt voor dit onderdeel.*

Module 1: Aanleg Zuiderspoorbeek en waterberging Volkspark	
Wat en waarom?	
In het centrum van Enschede en op de Haaksbergerstraat is het risico op wateroverlast tijdens hevige regenval te groot. Daarom leggen we een nieuwe bovengrondse waterstructuur aan vanaf de rotonde bij de Haaksbergerstraat tot aan de Usselerstroom. Omdat deze beek deels overeenkomt met het oude spoortracé, noemen we deze de “Zuiderspoorbeek”. De beek stroomt ook langs het Volkspark, waar een grote waterberging wordt gerealiseerd in geval de beek al het water niet meer aan kan.	
Doelstelling en resultaat	
Het verlagen van het risico op wateroverlast in het centrum en op de Haaksbergerstraat door het maken van een beek en het realiseren van extra berging in het Volkspark en opwaardering van het Volkspark zelf.	
Status module (dynamisch): <u>Operationele afspraken</u> / <u>Project</u> / <u>Uitvoering</u> / <u>Beheer</u>	
Verantwoordelijkheden	
Trekker van de module: gemeente	
Na realisatie gaat beheer en onderhoud van beek en meestromende delen over naar Waterschap.	
Bijzonderheden	
-	
Partners	
Waterschap, Volksparkcommissie (extra berging en herinrichting), Rijkswaterstaat (hoeveel water kan naar Twentekanaal?)	
Afspraken over uitvoering	
- Intentieafspraken - Operationele afspraken - Beschikbare middelen (financiering en cofinanciering) - Beschikbare capaciteit - Planning	- Waterschap neemt deel aan projectgroep - beheer en onderhoud wordt overgedragen aan waterschap. Vorbereiding 2022 / realisatie 2022/2023 / overdracht 2024/2025
Communicatie	
Gemeente: Informatieavonden, communicatie over het project met omwonenden gedurende realisatie. Algemene informatie op groen-blauw Enschede	
Gerelateerde modules:	
Module 6, inzet maatregelen op particulier terrein. Aanwonenden van het project zal worden aangeboden om (op kosten van het project) hun dakwater af te koppelen. Dit moment zal ook worden aangegrepen de bewoners te wijzen op wat ze nog meer kunnen doen (en daarbij gebruik maken van de subsidieregeling).	

Module 2: Aanleg Westervalbeek	
Wat en waarom?	
Nodig voor de afvoer van het water uit het Centrum (de Zuiderspoorbeek) en oostkant van de stad.	
Doelstelling en resultaat	
Zorgen voor voldoende afvoercapaciteit van Hemelwater	
Status module (dynamisch): Operationele afspraken / Project / Uitvoering / Beheer	
Verantwoordelijkheden	
Trekker van de module: gemeente	
Na realisatie gaat beheer en onderhoud van beek en meestromende delen over naar Waterschap.	
Bijzonderheden	
-	
Partners	
Waterschap	
Afspraken over uitvoering	
- Intentieafspraken - Operationele afspraken - Beschikbare middelen - Beschikbare capaciteit - Planning	- Waterschap neemt deel aan projectgroep - Waterschap werkt mee aan het BOD - beheer en onderhoud wordt overgedragen aan waterschap. Vorbereiding: 2022 Realisatie 2023 Overdracht: 2024/2025
Communicatie	
Gemeente Enschede is verantwoordelijk voor de communicatie over het project voor betrokkenen.	
Gerelateerde modules:	
Module 1, Zuiderspoorbeek. Een deel van dat water komt nl in Westervalbeek.	

Module 3: Groen Blauw Tweekelerveld	
Wat en waarom?	
In de wijk Tweekelerveld is het risico op wateroverlast tijdens hevige regenval te groot. Daarom leggen we een groenblauwe structuur aan om het water uit de wijk af te voeren. Naast het aanleggen van deze beek wordt een grote berging gerealiseerd. Uiteindelijk wordt het water afgevoerd naar het Twentekanaal.	
Doelstelling en resultaat	
Naast de bestrijding van wateroverlast zetten we met deze maatregelen ook in op vergroenen en op het vergroten van de biodiversiteit.	
Status module (dynamisch) Operationele afspraken / Project / Uitvoering / Beheer	
Verantwoordelijkheden	
Gemeente is trekker van het project. Na realisatie overdracht beheer en onderhoud naar waterschap.	
Bijzonderheden	
Dit project maakt deel uit van een groter geheel, wat is gestart onder de noemer Dynamische Investerings Agenda Tweekelerveld.	
Partners	
Woningbouwcorporatie, Ennatuurlijk, Rijkswaterstaat (ivm afvoer op kanaal)	
Afspraken over uitvoering	
- Intentieafspraken - Operationele afspraken - Beschikbare middelen - Beschikbare capaciteit - Planning	Na 1e fase (eind dit jaar gereed) nog geen overdracht, want nog geen aansluiting op open water. 2e fase na 2023 boring onder spoor, naar kanaal Pas nadat aansluiting op open water er is overname door waterschap (naar verwachting 2024 overdracht naar waterschap)
Communicatie	
Gemeente Enschede is verantwoordelijk voor de communicatie over het project voor betrokkenen.	
Gerelateerde modules:	
Module 6, inzet maatregelen op particulier terrein. Aanwonenden van het project zal worden aangeboden om (op kosten van het project) hun dakwater af te koppelen. Dit moment zal ook worden aangegrepen de bewoners te wijzen op wat ze nog meer kunnen doen (en daarbij gebruik maken van de subsidieregeling).	

Module 4: Groen Blauw Wooldrik	
Wat en waarom?	
In de wijk Het Wooldrik is het op wateroverlast risico bij hevige regenval te groot. Daarnaast is hier overlast van de hoge grondwaterstand. De aanpak betreft hier een combinatie van vervangen van gemengde riolering door gescheiden riolering, aanwending van een (lager liggend) sportpark als tijdelijke opvang bij hevige regenval en de aanleg van een beek. En de opwaardering van een bestaande beek.	
Doelstelling en resultaat	
Realiseren van een aanpak tegen hemel- en grondwateroverlast en verminderen droogte.	
Status module (dynamisch) operationele afspraken, project, uitvoering, beheer.	
Verantwoordelijkheden	
Gemeente is trekker	
Na realisatie gaat beheer en onderhoud van beek en meestromende delen over naar Waterschap.	
Bijzonderheden	
Afvoer via beek gedeeltelijk over landgoed Leuriks van mevrouw van Heek,	
Afspraken over uitvoering	
- Intentieafspraken - Operationele afspraken	Waterschap neemt deel aan projectgroep - Waterschap werkt mee aan het BOD - beheer en onderhoud wordt overgedragen aan waterschap. - beken komen op de legger (ook particuliere beek), afspraken over beheer en onderhoud vastgelegd van sportvelden tot aan Oostweg, inclusief nieuwbouwwijk Leuriks Oost
- Beschikbare middelen - Beschikbare capaciteit - Planning	Vorbereiding gereed Realisatie 2022 Overdracht 2023
Communicatie	
Gemeente Enschede is verantwoordelijk voor de communicatie over het project voor betrokkenen.	
Gerelateerde modules:	
Module 6, inzet maatregelen op particulier terrein. Aanwonenden van het project zal worden aangeboden om (op kosten van het project) hun dakwater af te koppelen. Dit moment zal ook worden aangegrepen de bewoners te wijzen op wat ze nog meer kunnen doen (en daarbij gebruik maken van de subsidieregeling).	

Module 5: Inzet maatregelen op particulier terrein	
Wat en waarom?	
Om klimaatadaptieve maatregelen op particulier terrein te stimuleren hebben we een bijdrageregeling opgesteld. Hiermee kunnen mensen een financiële tegemoetkoming krijgen als zij maatregelen op hun eigen terrein treffen. We willen mensen bewust maken van de klimaatverandering, de toename van extreem weer die hierdoor ontstaat, en de toename van wateroverlast, hitte-stress en droogte. T.b.v. maatregelen op particulier terrein (individuele particulieren, woningbouwcorporaties, projectontwikkelaars etc.) zetten we in op: - Informeren: inzet op communicatie en bewustwording - Stimuleren: subsidieregeling groen blauw Enschede - Reguleren: bestemmingsplannen met bergingseisen voor verhard oppervlak	
Doelstelling en resultaat	
Door stimuleringsregelingen voor particulieren van beide organisaties zo optimaal mogelijk in te zetten, gaat hemelwater niet naar de rioolwaterzuiveringsinstallatie, die daardoor beter functioneert, en worden overstorten van verdund rioolwater op het oppervlakte water verminderd. Daarnaast gaat het water de grond in waar het ook als neerslag terecht kwam. Zo komt het ten goede aan het grondwater en draagt bij aan de beperking van verdroging.	
Status module (dynamisch) operationele afspraken, project, uitvoering, beheer.	
Verantwoordelijkheden	
- gemeente stelt regeling op, zorgt ervoor dat alle processen voor intake en behandeling op orde zijn - waterschap geeft een bijdrage, die kan worden aangewend voor deze subsidie. Ook voor dit deel is gemeente het aanspreekpunt voor aanvragers.	
Bijzonderheden	
Partners	
Afspraken over uitvoering	
- Intentieafspraken - Operationele afspraken - Beschikbare middelen	Gemeente stelt ambtelijke capaciteit beschikbaar Gemeente heeft voor 4 jaar, 4 ton per jaar beschikbaar Vanuit het Waterschap is eenmalig 2 ton beschikbaar voor het hele verzorgingsgebied van Vechtstromen.
- Beschikbare capaciteit - Planning	
Communicatie	
Gemeente	
Gerelateerde modules:	
-	

Module 6 Herinrichting Glanerbeek deeltracé Enschede	
Wat en waarom?	
Herinrichting van het deeltracé Enschede van de Glanerbeek.	
Doelstelling en resultaat	
Een zo natuurlijk mogelijk ingerichte Glanerbeek die voldoet aan de doelen van de KRW (natuurlijke oevers, vismigratie mogelijk), waar bovenstrooms nabij N2000 gebied het Aamsveen het water langer wordt vastgehouden en waarbij rekening is gehouden met het risico op wateroverlast in de kern Glanerbrug.	
Dit deeltracé is het laatste tracé van de Glanerbeek wat nog moet worden gerealiseerd.	
Status module (dynamisch): operationele afspraken / project / uitvoering / beheer Projectplan vastgesteld 2021, alle voorbereidingen zijn gereed. Uitvoering: start voorjaar 2022, einde 2022 gereed. Tracé nog aan te leggen deel fietssnelweg F35 recent besproken, hierbij wordt rekening gehouden met ontwerp beek.	
Verantwoordelijkheden	
Waterschap volledig verantwoordelijk voor beheer en onderhoud, bij inrichting rekening gehouden met wensen dorpsraad Glanerbrug en gemeente, oa park muziekwijk, redemptoristenpark). Afstemming met stadsdeel oost over beheer en onderhoud langs de beek. Afgestemd met Duitse partners.	
Bijzonderheden	
Bij BOAS rwzi Glanerbrug zijn afspraken over afvalwaterroutes gemaakt met gemeente in kader van hoge KRW doelen Glanerbeek en beperkte capaciteit rwzi.	
Partners	
Dorpsraad Glanerbrug, beheer en onderhoud stadsdeel oost, Duitsland.	
Afspraken over uitvoering	
- Intentieafspraken - Operationele afspraken - Beschikbare middelen - Beschikbare capaciteit - Planning	Beheer redemptoristenpark door vrijwilligers Dorpsraad in afstemming met waterschap Eisen aan nieuwe schoonwaterstructuur Glanerbrug, met afvoer naar de Glanerbeek, in afstemming met gemeente (Corinne Daemen) Start uitvoering voorjaar 2022, gereed eind 2022
Communicatie	
Met inwoners Glanerbrug en stadsdeel oost over planning en uitvoering werkzaamheden. Ontwerp is al over gecommuniceerd door projectleider Stephan Jansen. Met project fietssnelweg F35	
Gerelateerde modules:	

Module 7 Samenwerking in het landelijk gebied	
Wat en waarom?	
Samenwerking in het landelijk gebied kan ons helpen om meer te bereiken op het gebied van het bestrijden van droogte en het vasthouden van water (ZON/HOP/LOP), energie (aquathermie, zonne- energie op water), multifunctioneel gebruik grote wateroppervlakken (bekkens Vitens, vijver Christinalust), waterkwaliteit (KRW/ WKW) en omgaan met nieuwe sanitatie (IBA's)	
Doelstelling en resultaat	
Droogtebestrijding en vasthouden van water, toewerken naar een klimaatrobuuster landelijk gebied met een zo goed mogelijke waterkwaliteit. Deze module verdient nog nadere uitwerking. Bij de verdere uitwerking van deze module, kunnen we nieuwe kansen (vb. Usseleres) verkennen.	
Verantwoordelijkheden	
<i>Nader uit te werken</i>	
Bijzonderheden	
Partners	
o.a. grondeigenaren en terreinbeherende organisaties	
Afspraken over uitvoering	
- Intentieafspraken - Operationele afspraken - Beschikbare middelen - Beschikbare capaciteit - Planning	<i>Nader uit te werken</i>
Communicatie	
Gerelateerde modules:	

Module 8 Overdracht stedelijk waterbeheer	
Wat en waarom?	
Doordat het beheer en onderhoud diverse beken wordt overgedragen naar het waterschap, zijn er afspraken nodig over taken, verantwoordelijkheden en te hanteren ambitieniveaus en streefbeelden bij het beheer en onderhoud van deze nieuwe en multifunctionele blauwgroene structuren. Er zijn al mooie voorbeelden van samenwerking op dit gebied, zoals de Roombeek en de Stadsbeek. De samenwerkingsafspraken willen we verder uitwerken in een nieuw format voor stedelijk water in Enschede voor de Beheer en Onderhouds Documenten (BOD).	
Doelstelling en resultaat	
- Soepele overdracht, met duidelijke verantwoordelijkheden. - Goed in beeld hebben wat oorspronkelijke doelen en afspraken waren en of die moeten worden herijkt.	
Verantwoordelijkheden	
<i>Nader uit te werken</i>	
Bijzonderheden	
Partners	
Afspraken over uitvoering	
- Intentieafspraken - Operationele afspraken - Beschikbare middelen - Beschikbare capaciteit - Planning	<i>Nader uit te werken</i>
Communicatie	
Gerelateerde modules:	

Module 9 Optimalisatie Roombeek	
Wat en waarom?	
Gemeente en Waterschap doen nu onderzoek naar welke maatregelen moeten worden genomen om de afvoer van de Roombeek te optimaliseren.	
Doelstelling en resultaat	
- Optimalisatie afvoer Roombeek - Knelpunten capaciteit duiden - Verstoppingsgevoelige punten aanwijzen met mogelijke oorzaak - Wens gemeente om extra hemelwater aan te sluiten	
Verantwoordelijkheden	
<i>Nader uit te werken</i>	
Bijzonderheden	
- Analyse monitoring debieten - Analyse verstoppingsgevoelige punten	
Partners	
Afspraken over uitvoering	
- Intentieafspraken - Operationele afspraken - Beschikbare middelen - Beschikbare capaciteit - Planning	<i>Nader uit te werken</i> Komende jaren uitvoeren
Communicatie	
Gerelateerde modules:	